

OSMANLI ARAŞTIRMALARI
XVIII

Neřit Heyeti - Editorial Board
Halil İNALCIK - Nejat GÖYÜNÇ
Heath W. LOWRY - İsmail ERÜNSAL
Klaus KREISER - A. Atilla ŐENTÜRK

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES
XVIII

İstanbul - 1998

Sahibi: **ENDERUN KİTABEVİ** adına İsmail ÖZDOĞAN

Tel: (0212) 518 26 09 Fax: (0212) 518 26 63

Yazı İşleri Sorumlusu: Nejat GÖYÜNÇ

Tel: (0216) 333 91 16

Dizgi: **GİRİŞİM DİZGİ**

Tel: (0212) 513 28 29

Basıldığı Yer: **KİTAP MATBAACILIK**

Tel: (0212) 567 48 84

Cilt: **FATİH MÜCELLİT**

Tel: (0212) 501 28 23 - 612 86 71

Adres: **ENDERUN KİTABEVİ**, Beyaz Saray No. 46 Beyazıt - İST.

lerin ortak adı haline geldiği görülüyor. Nitekim, Abdurrahman Şeref'in "Tarih Musahabeleri", Tanzimat döneminin devlet adamlarının biyografilerini, ünlü yazarlarını ve bu dönemde yapılan reformları işleyen bir makaleler bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan Türk edebiyatında "mülakat" (anket, röportaj) türü Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru ortaya çıkmıştır. Bunun öncülüğünü de Ruşen Eşref (Ünaydın) yapmıştır. Ruşen Eşref, Abdülhak Hamit, Halit Ziya, Rıza Tevfik, Halide Edip vb. yazarlarla yaptığı mülakatı önce *Vakit* gazetesinde yayınlamış, sonra da *Diyorlar ki* başlığı altında kitaplaştırmıştır. Ruşen Eşref, aynı zamanda Mustafa Kemal Paşa ile yaptığı uzun bir mülakatı *Yeni Mecmu'a*'da yayınlamış ve böylece Atatürk'ün geniş kitlelere tanıtılmasına önemli bir katkıda bulunmuştur.

Strauss'un araştırmasının sonunda yer alan konuşma örnekleri XVI. ve XIX. yüzyıllarla ilgilidir ve bunlardan birincisi bir Türkle bir Hıristiyan arasında geçmektedir. *Araba Sevdası*'ndan yapılan alıntı, Fransızca sözcüklerle konuşmaya olan özentiye dile getirmesi açısından ilginç bir belgedir.

Işık Tamdoğan-Abel, Osmanlı şehirlerindeki hanların fiziksel durumları, buralardaki günlük yaşantıyı ele alırken, bu mekânların aynı zamanda bir kaynaşma yeri olduğu üzerinde durmaktadır. Yunan toplumundaki "ziyaret" kavramı ise Maria Couroucli tarafından işlenmektedir.

Sonuç olarak denebilir ki sözkonusu eser; etnik, dinsel, gelenek, görenek, alışkanlık vb. yönlerden çok çeşitli bir toplum yapısına sahip olan Osmanlı İmparatorluğunda toplumsal kaynaşma ve uyum sorunsalına önemli çözümler ve yorumlar getirmektedir.

Zeki ARIKAN

Klaus SCHWARZ, *Osmanische Sultansurkunden. Untersuchungen zur Einstellung und Besoldung osmanischer Militärs in der Zeit Murads III.* (Yayıncı: Claudia RÖMER, Franz Steiner yayınevi, Stuttgart 1997, 483 sahife.

2. Temmuz 1989 sabahının erken saatlerinde Berlin'deki evinde bir yangına kurban giden Klaus SCHWARZ'ı 1970'te Freiburg'da doktora tezinde ilim âlemine Sinai-Manastırı'ndaki Türkçe Osmanlı fermanlarını tanıtmıştır.² Daha sonra Hars KURIO ile bir,³ Gerd WINKELHANE ile iki⁴ özgün belge yayını gerçekleştiren Klaus SCHWARZ Doçentlik tezi olarak da III. Murad'ın timar tevcihlerine ait *beratlar ve fermânlar* üzerinde çalışmıştı. Haziran 1986'da bir süre Viyana'da kalarak uzun yıllar devam eden araştırmalarının sonunda elde ettiği İstanbul'da Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Ali Emiri tasnifindeki 202 belge ile ilgili çalışmasının taslağını oradaki Orientalisches Institut Müdürü Prof.A.C.SCHAENDLINGER ile gözden geçirdi. Ertesi sene SCHAENDLINGER'in bir kısım önerilerini yapmış olarak hazırladığı tez metnini Viyana Üniversitesi'ne sundu. Neticede 10 Ağustos 1988'de Klaus SCHWARZ'a Türkoloji ve İslâmî İlimler bilim dalında Doçentlik unvanı verildi.

1. Hans Robert ROEMER, "Klaus Peter SCHWARZ", *ZDMG*, C.141/1 (1991), s.7-15; Türkçe çeviri: Selçuk Akşin SOMEL, *Osmanlı Araştırmaları*, XI (1991), s. 5-18.

2. *Osmanische Sultansurkunden des Sinai-Klosters in türkischen Sprache*, Freiburg 1970, Islamische Untersuchungen 7.

3. *Die Stiftungen des osmanischen Grosswesirs Koşa Sinan Pascha (gest.1596) in UzurğaovalBulgarien*, Berlin 1983.

4. *Der osmanische Statthalter Iskender Pascha (gest. 1571) und seine Stiftungen in Aegypten und am Bosphorus*, Bamberg 1985; *Hoşa Sa' deddîn. Staatsmann und Gelehrter (gest.1599), und seine Stiftung aus dem Jahre 1614*, Bamberg 1986.

Ertesi sene beklenmedik, trajik vefatı üzerine Klaus SCHWARZ'ın eserinin yayınlanması görevi SCHAENDLINGER'in asistanı ve uzun yıllar mesai arkadaşı Dr. Claudia RÖMER'e verilir. Talihsizlikler ardi-ardına gelir. 20 Ocak 1991'de Prof.SCHAENDLINGER de ölür, Dr.RÖMER kendi doçentlik tezi ile uğraşmaktadır. Ancak Mayıs 1992'den sonra konuya eğilir, K. SCHWARZ'ın bıraktığı tez ve notlarından faydalanarak yukarıdaki eseri Şubat 1995'te tamamlar, Alman Araştırma Kurumu'nun maddî desteği ile 1997'de *Osmanische Sultanstürkunden* ilim âlemine sunulur.

Dr.Claudia RÖMER eserin Önsöz (*Vorwort*)'ünde bu eserin yayımı sırasındaki olayları ayrıntıları ile anlatmaktadır.(s.5-6)

Eserin Giriş (*Einleitung*) kısmında (s.11-15) kısaca III. Murad zamanında Osmanlı Devleti'nden, onun zamanına ait ferman yayınlarından ve Ali Emiri tasnifinden bahs edilir.

Kitabın geriye kalan kısmını da üç ana bölüme ayırmak mümkündür: I. A ve B-C-D harfli başlıklar dahilindeki, belgelerin ışığında, Osmanlı Devleti'nde bahis konusu devirde askerî birlikler, onların tayinleri, gelirleri ile ilgili açıklamaların yer aldığı değerlendirme bölümü (s.17-129), belgelerin gruplara ayrılarak her birinden birer örneğin latin harfli çevri, yazılı metnin ve Almanca tercümesinin, aynı guruptaki diğerlerinin özetlerinin verildiği II. Bölüm (s.131-237), nihayet belgelerin tıpkı basımlarının bulunduğu III. Bölüm (s.281-483).

Tabii eserin özetinin (s.128-129), kaynaklarının (s.238-251), dizininin (s.252-274) ve haritaların (s.277-279: Balkanlar, Tuna çevresi ve Kafkasya) bulunduğu kısımlar da mevcuttur.

Klaus SCHWARZ'ın kullandığı 202 belgeden 78'ini *beratlar* teşkil eder. Bunlardan 15'i cülus münasebeti ile yenilenen beratlar (*tecdîd-i berât*), 2'si kayıbdan dolayı verilen yeni berat, 15'i tayin beratı, 3'ü terakki ulûfesi beratı, 3'ü bir kaleden bir başkasına ihraç beratıdır. Beratların nasıl verildiği üzerinde de duran SCHWARZ Berlin'de kendi çalıştığı Staatsbibliothek'teki *Kânûn-i berevât ve ahkâm-i pâdişâhi* adlı bir yazma⁵ (Ms.Or.oct.2730)'dan faydalanarak *resm-i berat* hakkında bilgi vermektedir: Anadolu ve Rumeli Beylerbeyliği için 12.000, sancakbeyi için 1200, alaybeyi için 700, timar tevcihi için her 1000 akçede 25 akçe alınmaktadır. Kanuni devrindeki bu miktarlar sonradan daha artmıştır.

K.SCHWARZ'ın kullandığı belgelerden ikisi *arz*dır (No.123 ve 124). Diğerleri timar tevcihine veya işlemlerine ait fermanlardır.

Bu eseri yayınlayan Claudia RÖMER bir makalesinde III. Murad zamanına ait Viyana'daki Millî Kütüphane'de de üç adet timar ile ilgili belge bulunduğuna işaret etmişti.⁶ Şüphe yok, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde timar tevcihlerine ait muamelâtın seyrini aydınlatacak başka kaynaklar da vardır, Timar ve Zeamet Ruznâme Defterleri,⁷ A.NŞT kodlu defterler gibi.⁸ Bunlardaki kayıtlar tabii ki tevcihlere ait suretlerdir.

Çalışma çok titiz, çok zahmetli ve sabırlı bir araştırmanın ürünüdür. Aynı özen ve özveri bu eseri yayına hazırlarken Claudia RÖMER de göstermiştir.

M. Tayyib GÖKBİLGİN'in küçük ismi Mehmet değil, Mustafadır.⁹

Claudia RÖMER'i bu eserinden ve vefalılığından dolayı candan kutlamak gerekir.

Nejat GÖYÜNÇ

5. Kanuni devrine ait bu yazmanın geniş bir tanıtımı için bk. Manfred GÖTZ, *Türkische Handschriften. Wiesbaden 1979. Verzeichnis der orientalischen Handschriften in Deutschland. XIII. 4. s.106-110.*

6. Claudia RÖMER. "Drei Urkunden Murads III. zu Timar-angelegenheiten". *Osmanlı Araştırmaları*, XII. (1992) 289-306.

7. Nejat GÖYÜNÇ. "Timar Ruznâme Defterleri'nin hiyografik kaynak olarak önemi". *Belleten*. LX/227 (1996). 127-138.

8. Nejat GÖYÜNÇ. "Timar tevcihleri hakkında". *Osmanlı Türk Diplomatîği Semineri*. yay. Mubâhat S.KÜTÜKOĞLU. İstanbul 1995. s. 67-74.

9. Tanıtılan eser. s.117. 241-242. 249.